

A MAGYAR-SZLOVÁK HATÁR

KÖZISMERT DOLOG, hogy a szlovákok az 1938. november 21. bécsi döntést elégedetlenül fogadták és különösen 1939—40-ben eléggé éles és gyakran szertelen revíziós propagandát fejtettek ki a tengelyhatalmak határmegállapító határozata ellen. Kevésbé ismert azonban a magyar közönség előtt ennek a revíziós propagandának célkitűzése és mibenléte. Magyarországon a szlovák revizionizmust általában átmeneti jelenségnek tartják, aminek ki kell tomlolnia magát, s ami bizonyos kijózanító körülmények folytán önmagától elmúlik. Ezek a számítások bizonyos mértékig helyeseknek is bizonyultak. A szlovák revizionista propaganda ma már nem olyan erős, mint tavaly, vagy tavaly előtt; a szlovák népszónokok sem érzik már feltétlen kötelességüknek a tömegek indulatainak nyilvános felkorbácsolását, a pozsonyi sajtó és rádió sem tartja már mindennapos feladatának, hogy leplezetlenül lázítson a magyarok és a bécsi döntés ellen. A revizionizmus azonban nem szűnt meg: csak más eszközöket keres céljainak eléréséhez.

Ennek a szűkebb nyilvánosságra korlátozott szlovák revizionizmusnak egyik figyelemreméltó megnyilvánulása Varsík Branislav pozsonyi egyetemi tanár könyve a magyar-szlovák néprajzi határ alakulásáról az utolsó két évszázadban.¹ A két évszázados távlatot Varsík könyvéhez az a körülmény szolgáltatta, hogy a magyarok a bécsi döntőbírósi tárgyalásokon az 1910. évi népszámlálási adatokon kívül, egyes esetekben a néprajzi viszonyok régebbi alakulásával is alátámasztották jogos területi követeléseiket. Varsík természetesen kétségbevonja a történelemre alapított magyar néprajzi jogokat. Tudományos köntösbe bujtatta mondanivalóját, de olyan elfogultan, hogy munkájával nem a tudományt állította a propaganda szolgálatába, hanem a propagandát szolgálta ki tudományával, ami így többé-kevésbé meg is szűnt tudomány lenni. Megbocsáthatatlan elfogultsága főleg abban nyilvánul meg, hogy az 1930-as csehszlovák népszámlálást teljesen megbízhatónak tartja és mint olyat használja, míg a magyar népszámlálásokat nemcsak eleve megbízhatatlannak jelenti ki, hanem minden elfogadható ellenbizonyítás nélkül „hamisnak“ bélyegezi meg a bécsi döntőbírósi tárgyalásokon felhasznált magyar bizonyítási anyagot. De Varsík nem hiába tiszteli a csehszlovák népszámlálás közismerten hamis adatait, melyek tévedéseit tárgyilagos eszközökkel eléggé bebizonyították: könyvének egész hangneme nagyon közel van a prágai propaganda magyarelles hangszereléséhez. Varsík túlzásai annyira meglepőek, hogy könyvének olvasása közben szinte

¹ Branislav Varsík: Die slowakisch-magyarische ethnische Grenze in den letzten zwei Jahrhunderten, Bratislava-Pressburg, 1940. Schriften der Slowakischen Gelehrten Gesellschaft, Band ra.

már az az érzésünk, mintha „tudományos“ fejtegetése nem is vádbeszéd lenne a bécsi döntés ellen, hanem védőbeszéd a trianoni békediktátumban megállapított határ mellett. De a divatjamúlt eseti statisztika iránti szerelmét divatosabb vonzalmakkal is igyekszik egyensúlyba hozni: a „völkisch“-elvek nagy hódolójának vallja magát, miáltal egyesíti a magyarok ellen az idejétmúlt és a korszerű propaganda összes fegyvereit.

Az is érdekes, hogy Varsik mit követel „vissza“ a magyaroktól, de nem kevésbé érdekes Varsik egész „völkisch“ magyarszemlélete. Varsik könyvében tapasztaljuk elsőiben, hogy az új korszék milyen hatást gyakoroltak a magyar-szlovák néprajzi viszonyokat tanulmányozó szlovák tudósokra. És Varsik könyve tanulságos bizonyíték arra is (amit napjainkban elég gyakran tapasztalunk), hogy könnyebb elveket és uniformisokat cseréim, mint szellemben és gondolkodásban megváltozni. Amit a szlovák „nemzeti szocialista“ Varsik völkisch-alapon állít, ugyanaz nemrég még a demokrata Prága csehszlovák nézete volt.

A pozsonyi egyetem korszerű tudósa „A völkisch-elv (nemzetiségi elv) és a múlt“ cím alatt fejtegeti a magyar-szlovák néprajzi határ — hogy úgy mondjuk — ideológiai alapjait. Szerinte minél távolabb megyünk vissza a múltba, annál előnyösebben alakul a szlovákok és magyarok kölcsönös százalékos erőviszonya. Nagyon messze ugyan nem megy, mert csak 1850-ből mutat ki 1,739.871 szlovákot 4,818.170 magyarral szemben, megállapítva, hogy az arány 1910-ben már 1,967.970:10,050.575 volt a magyarok javára. Ez annál inkább háborítja fel Varsikot, mert szerinte a valóságban a szlovákok sokkal erősebben szaporodnak, mint a magyarok. S hogy 60 év alatt mégis a magyarok szaporodtak aránytalanul jobban, annak okát egyrészt a kéréllhetetlen magyarosításban, másrészt a hamis népszámlálási adatokban keresi. Da talán nem is véletlen, hogy Varsik adatai a magyarokról két időponthoz — a magyar nemzetnek két végtelenül borús korszakához — vannak rögzítve: a Bach-korszak és a cseh korszak népszámlálásához... A csehszlovák időkben beállott szlovák néprajzi eltolódást — amit az 1930-as statisztika alapján helyeslőleg elfogad — szinte jóvátételnek érzi az 1867. után elszenvedett szlovák veszteségeikért, mert a XXX. század elején és részben már a XVIII. század második felében a szlovákok — úgymond — mindenütt ott voltak, ahol 1930-ban éltek. A magyar-szlovák néprajzi határ megállapításánál pedig az utolsó két évszázad viszonyait tartja döntőnek a kiegyezési korszak „magyarosítás!“ eredményeinek kikapcsolásával. A völkisch-elv — írja Varsik —, amely jelenleg érvényesül, a nemzetiségi viszonyokat úgy veszi tekintetbe, ahogy azokat az utóbbi időben a természetes változások és eltolódások kialakították; tehát elsősorban azt a lakosságot veszi tekintetbe, amely egy bizonyos területen az utóbbi időben élt; viszont nem lehet tekintettel az erőszakos elnemzetlenítés eredményeire, mint például a magyar hivatalos statisztika 1910. évi adataira. Magyarul ez körülbelül annyit jelentene, hogy minden változás, ami kedvez a magyaroknak, az nem számít és minden állapot, ami jól-rosszul bebizonyítva a szlovákoknak kedvez, az völkisch szempontból kifogástalan és a magyar-szlovák határ megvonásánál feltétlenül mérvadó. Varsik szembe néz azzal az esetleges ellenvetéssel is, hogy a magyarok a vitás területeken a régebbi időkben talán mégis erősebbek voltak a szlovákoknál. Hamisíthatatlan cseh érveléssel ugyanis kijelenti, hogy a szlovákoknak semmi félnivalójuk nincsen, akármilyen módszer szerint vizsgálják a múltat, mert a Kárpátok és a Duna között a szlovákok már akkor telepedtek le, amikor a magyarok még Ázsiában voltak. Ez a jellegzetes csehszlovák ütőkártya — a szlovákok előbb voltak Európában, mint a magyarok — több ízben előfordul Varsiknál. Ezekről a régmúlt időről még megjegyzi, hogy a völkisch-elv szempontjából teljesen értelmetlen lenne az utolsó két évszázadnál régebbi időkben, vagyjpláne a középkorból származó érveket felsorakoztatni, mert hiszen a XVIII. század közepénél régebbi időszakok nemzetiségi viszonyaira vonatkozó adatok amúgyis pontatlanok és megbízhatatlanok. Hát lehet, hogy a modern szlovák völkisch-tudomány számára ezek a régmúlt adatok nem mondanak semmit, a magyarság mennyiségi és minőségi erőviszonyaira azonban mindennél pontosabb és megbízhatóbb fényt derít az a tény, hogy ezekben a „régebbi időkben“ az egész Kárpátmedencében egyedül a magyar volt államalkotó és államfenntartó nép.

De Varsík a völkisch-elvekből kiindulva egészen lehetetlen történelmi következtetéseket von le. Állandóan úgy beszél a szlovákokról, mintha az a terület, amelyet a szlovákok néprajzilag bírnak, vagy bírtak, a magyarok honfoglalása óta holmi „megszállás“ alatt állt volna. Azt hiszi, hogy amennyiben a szlovákok a magyar etnikai erők átmeneti gyengülése következtében itt-ott, helyenként és időnként elértek egy bizonyos déli vonalat, akkor ez már szinte a szlovák állam történelmi határának számíthat. Tudjuk, a török-dúlás után beállott zavarok megakasztották a magyar fajta természetes szaporodását, de éppen etnikai életképességének köszönhető, hogy óriási megpróbáltatásait kiheverte és a kedvezőbb idők beálltával gyors erősödésnek indult. Varsík láthatólag nem sajnálja a magyarok közel háromévszázados pusztulását, de annál igazságtalanabbnak érzi a XIX. századi magyar gyarapodást. Égbekiáltó bűnnek tartja a másfajta magyarrá válását. Mintha bizony Európa nemzetei soha másképp nem szaporodtak volna, csak kizárólag Önmegtermékenyítéssel. Szepnek még egy leckét Varsíktól arra vonatkozóan is, hogy a bécsi döntőbírói tárgyalásokon hamisan használtuk fel Acsády Ignác kutatásait. Acsády a régi konskripciók neveit analizálta, Varsík szerint helytelenül, mert tömördek szláv eredetű nevet magyarnak könyvelt el. Lehet, hogy Acsády tévedett, de az is lehet, hogy azoknak a szláv neveknek a viselői, akiket ma Varsík szlovákoknak szeretne elkönyvelni, a legjobb magyarok voltak és fogalmuk sem volt róla, mi az a szlovák nemzet. Képtelenség a mai völkisch-fogalmakkal operálni olyan korokban, amidőn a mai kor fogalmai épp olyan ismeretlenek voltak, mint akár a gőzgép, vagy a robbanómotor.

Varsík tehát a völkisch-elv alapján akarja megállapítani a szlovák „történelmi életteret“. Szerinte azok a területek, amelyeken a szlovák település nyomai felfedezhetők, a szlovák élettérhez tartoznak. Erről egyhelyütt ezeket írja: „A szlovákoknak már akkor szilárd állásaik voltak a Dunán, amikor a magyaroknak még nyomuk sem volt a Dunamedencében. A szlovákokat a történelem folyamán csak később szorították fel a Dunától a hegyekbe. De ha nyugodtabb korszakok következtek, akkor a szlovákok újra leszálltak a dunamenti síkságokra.“ Ilyen „nyugodtabb“ korszaknak véli ügylátszik Varsík Csehszlovákia megszületését is, mert érveléseinek középpontjában az áll, hogy az 1930-as cseh népszámlálás adatai megfelelő módon restaurálták a szlovákok települési területeit. Nos, a bécsi döntőbírói bíróságnak aligha volt az a célja, hogy szentesítse a cseh hódítás árnyékában előretolt szlovák telepítéseket: a belvederei határ a magyar-szlovák néprajzi határ megállapítására törekedett. A történelmi néprajzi érvek, amelyeket a magyarok a túlzott szlovák igényekkel szemben felhoztak, nem csorbították meg a szlovák etnikumot, mert csak olyan területre bizonyították be a magyar követelés jogosságát, ami a néprajzi viszonyok átmeneti hullámválása mellett vitán felül a magyar etnikum szerves részének számíthat. Még kevésbé csonkította meg a bécsi döntés a szlovák „történelmi életteret“. Mert bár nem vagyunk egészen tisztában ennek a fogalomnak mai használatával, pusztán logikával úgy képzeljük, hogy „történelmi életteret“ számít az a föld, amelyre egy bizonyos nép a történelem folyamán a maga erejénél fogva hatalmát kiterjesztette. Már pedig nem tudunk róla, hogy a szlovákok valaha is nagyobb területre terjesztették volna ki hatalmukat, mint éppen napjainkban. Sőt, úgy tudjuk, hogy az a népcsoport, amely fajlag legalább is annyira kevert, mint a magyar s amelyet a nyelv közös ismertetőjegyei szerint újabban szlovák nemzetnek ismerünk, 1938. március 14 óta a történelem folyamán első ízben gyakorolja a hatalmat az általa lakott területeken.

Varsík igazságtalannak tartja a belvederei magyar-szlovák határt. Ám lássuk, milyen lenne ő szerinte az igazságos határ? A trianoni békeszerződéssel

— írja— 600.000 magyar került Szlovákiába, míg a trianoni Magyarországon 200.000 szlovák maradt. (A csehszlovákiai magyarok számát a „megbízható cseh statisztikai adatokból, a csonkamagyarországi szlovákok számát viszont a „megbízhatatlan“ magyar népszámlálási adatok önkényes korrekciójából meríti. Egy irredenta szlovák tudós ekkora elfogultságán nem szabad meglepődni, hiszen Varsík érzelmeire misem jellemzőbb, mint hogy Trianonról következetesen azt mondja „Trianoner Frieden“, míg a bécsi döntés számára „Wiener Ver dikt“.) Varsík előadásából megtudjuk, hogy 1938 októberében a komáromi tárgyalásokon a szlovák kormány hajlandó volt átengedni Szlovákia magyarlakta területeit. („Die magyarischen Gebiete der Slowakei.“) Nem volt hajlandó azonban a szlovák kormány átengedni a szlovák és vegyeslakta területeket, mert azon a nézeten volt, hogy a két ország szlovák, illetve magyar kisebbségeit egyensúlyba kell hozni egymással; ez volt Varsík szerint az egyedüli igazságos álláspont. Ez volt annak idején a prágai cseh kormány álláspontja is. A valóságban ennél az „igazságos“ álláspontnak az érvényesítése azt jelentette volna — folytatja Varsík —, hogy Szlovákiából kb. 300—400.000 lakost csatoltak volna át Magyarországhoz. Ha meggondoljuk, hogy a bécsi döntés több mint egymillió lakost csatolt vissza Magyarországhoz, elképzelhetjük a komáromi tárgyalások meddőségének összes okait. Varsík könyvének jelentős részét aztán az „igazságos“ magyar-szlovák határ néprajzi indokolása foglalja el. A szerző persze hallgat arról, hogy az, amit a tengelyhatalmak döntésével szemben védelmez, nem más, mint az az ajánlat, melyet az egykori cseh kormány tett Magyarországnak. Varsík terjedelmes térképeket is mellékel művéhez; ezekből és könyvének szövegéből eléggé pontosan meg lehet állapítani, hogy hol fut szerinte a magyar-szlovák néprajzi határ, illetve hol lenne az „igazságos“ magyar-szlovák országhatár, ami persze nem jelenti azt, hogy a magyar-szlovák „völkisch“-határ valóban ott van, ahol Varsík kijelöli. Hiszen a bécsi döntés is a néprajzi (völkisch) határt állapította meg és Bécsben a völkisch-elveket Varsíknál jóval autentikusabb német magyarázók alkalmazták.

A Varsík-határ Pozsonyból kiindulva az érsekújvári vasúti fővonallal párhuzamosan vonulna kelet felé, úgyhogy a fővonal is, Érsekújvár is Szlovákiához tartoznék, aztán a nagysurányi szlovák félszigetet Lévával együtt szintén bekebeleznék Szlovákiába. Innen kelet felé végig egy hosszú sávval bővíténé Szlovákiát, mert elvonnék Losoncot és Rimaszombatot környékével együtt. Varsík szerint ugyanis Losonc és Rimaszombat az északi tótság természetes központja, míg a magyarok tulajdonképpen Fülek és Feled felé gravitálnak. Jolsva és Rozsnyó szintén a szlovák néprajzi határon belül esnék, nem kevésbé Kassa, egész a régi trianoni határig érő környékével. Keleten az egykori csehszlovákiai szlovák-ruszin közigazgatási határt túllépve, Ungvár is a szlovák etnikumhoz tartoznék.

Így tehát Varsík nyolc nagyobb várost, Érsekújvárt, Lévát, Losoncot, Rimaszombatot, Jolsvát, Rozsnyót, Kassát, Ungvárt és vidékét kéri számon szlovák jogon a magyaroktól. Hogy miért szlovákok ezek a városok és vidékek, tudományos szempontból titok marad. Városokról, amelyek a cseh megszállás alatt is minden kétséget kizáróan megőrizték magyar jellegüket, szemrebbenés nélkül kijelenti, hogy szlovák városok. Ez a romantikus nemzetfelfogás Varsík könyvét helyenként a mi Horvát Istvánunk „Rajzolatok a magyar nemzet legrégebbi történetéből“ című munkájához teszi hasonlatossá. Korjelenségnek mindenesetre érdekes, de mégsem hinnék el szívesen, hogy a szlovák történetírás ott tart, ahol Horvát István tartott 1820-ban, mert akkor a magyar és szlovák nézetek kívánatos Összehangolásánál áthidalhatatlan akadályokba ütközhetnénk, amit nem szeretnénk. Szívesebben gondolunk arra, hogy Varsík Brnislávot, a tudóst, csak a szlovák revizionizmus hullámai és a régi cseh-szlovák propaganda emlékei ragadták el tudóshoz nem méltó területekre.

A völkisch-elvek természetesen megkínávják a városi zsidóság szerepének kellő kidomborítását is: Varsíknál több város kizárólag a

zsidóknak köszönhető egykori magyar többségét. Ez sem újdonság mert már a csehszlovák demokratikus népszámlálás is igyekezett különválasztani a zsidókat a magyaroktól. A zsidók magyarosító szerepének szlovák megbélyegzése legfőleg felhívhatja a figyelmet arra a fonák helyzetre, hogy míg a hagyományos szlovák antiszemitizmusban a zsidó mint a magyarosítás gyűlölt eszköze kerül pellengérré, addig a magyar antiszemitizmusban a zsidó elsősorban mint magyartalan elem szerepel. Említésreméltó még Varsík módszerei közül, hogy a ruszinokban szintén előszeretettel fedezi fel a magyarosítással szemben védekező sorstársakat — szlovák-német-ruszin fronttá bővítve a magyarok ellentáborát —, s ezenkívül a ruszinokban szívesen lát görögkatolikus szlovákokat is. Ehhez tudni érdemes, hogy a pozsonyi kormány az utóbbi időben a kelet-szlovákiai ruszinság körében nagy propagandát fejt ki annak érdekében, hogy ezt a részben szeparatizmusra, másrészt magyar rokonszenvekre hajlamos népet megnyerje a szlovák ügynek.

A magyar tudományos kutatás is megadta már méltó válaszát Varsík tanulmányára. Révay István gróf, a magyar-szlovák néprajzi viszonyok egyik legjobb ismerője, akinek demográfiai képzettségét szerencsésen egészítik ki gyakorlati tapasztalatai, rendkívül alapos és tárgyilagos tanulmányban válaszolt Varsík művére.¹ Míg a szlovák tudós azt igyekezett bizonyítani, hogy az elmúlt két évszázad nemzetiségi adatai szerint a magyar-szlovák néprajzi határ délebbre esik, mint ahogy a bécsi döntés az 1910. évi magyar népszámlálási adatok alapján megállapította, Révay tárgyilagos eszközökkel bizonyítja, hogy a bécsi döntés néprajzi határa, mint történelmi néprajzi határ is megállja a helyét. Varsík t. i. a szlovákság időleges etnikai terjeszkedéséből téves következtetéseket von le. Révay megállapítja, hogy ha a szlovákságnak a XIX. században nagyobb veszteségeket kellett elszenvednie, ezek a veszteségek kizárólag a történelmi magyar etnikum természetes kiegészülésének a következményei voltak. A török dúlás után ugyanis több szlovák sziget keletkezett a nyelvhatártól délre elterülő vidékeken, s ezeknek sorsa nem lehetett más, mint a környező magyarságba való lassú beolvadás. A magyar nyelvhatámak a nyitravidéki félszigettől eltekintve nem voltak olyan kiszögellései, mint a szlovákok nagysurányi és nógrád-pesti nagy félszigetei, vagy borsod-abauji szigete. A magyarság nem rendelkezett a szlovák etnikumban olyan újabbkori telepítésekkel sem, mint amilyenek a török dúlás utáni és az ellenreformáció alkalmával a magyar etnikumba telepített szlovák kisebbségi szigetek voltak. Ezekről írja Petrov, a neves orosz demográfus: „A magyar nyelvterületbe ékelődő szlovák beszögellések és szigetek nemzetiségi veszteségei teljesen természetszerűek; nagyobb mérvben is várhatók lehettek volna.“ Ezek a veszteségek a természetes fejlődés veszteségei. Mi magyarok is hiába reklamálnék a már régebben elveszett nagyszombat-nyitrai, vagy sáros-északzempléni fálvakat, akár a turócmegyei nemesi településeket. Révay részletes alaposággal foglalkozik a Varsík által szlováknak követelt terület demográfiai fejlődésével és „nemzetiségi adatsorokkal“ bizonyítja az egyes községek és városok nemzetiségi jellegét. Az adatsor-módszer abból áll, hogy az 1773. évi Hdységlexicontól kezdve az összes megbízható nemzetiségi adatforrások statisztikai eredményeit egymás után sorakoztatjuk fel, amiből megállapítható, hogy az időszaki hullámzások melyik nemzetiség állandóságát mutatják. Révay egész sereg ilyen adatsort állít fel annak bizonyítására, hogy a bécsi döntés történelmileg sem tévedett, amikor az 1910-es magyar népszámlálás adatai után igazodott.

Varsík főleg három nagyobb területre terjeszti ki a szlovák revíziós igényeket: a nagysurányi szlovák félszigetre, Kassára és környékére, vala-

¹ Gróf Révay István: A belvederei magyar-szlovák határ, Budapest, 1941. A Magyar Statisztikai Társaság kiadványai, 14. szám.

mint Szobránc vidékére. Révay is ennek megfelelően ad számot demográfiai kutatásainak eredményeiről. Megállapítja, hogy a nagysurányi szlovák főltsziziget 22 szlovák község alkotja. Ezzel a 22 községgel szemben 19 magyar község maradt Szlovákiában, a Nyitra feletti ú. n. palóc főltsziziget. Fontosabb egyenlőséget a nyelvhatár vonulata és a szembenálló helységek fekvése miatt nem lehetett elérni. Különös részletességgel foglalkozik Révay István Kassa és környéke kérdésével, a szlovák revizionizmus legfontosabb tárgyával. Kassa esetében Révay megállapítja, hogy a XIX. század közepén a szlovákság átmenetileg tényleg többségre tett szert, de 1910-ig visszaszorult arra a helyre, amelyet a régebbi időkben elfoglalt, vagyis 15 százalékra. Rendkívül értékesek azok az adatok, amelyek a kassai cseh népszámlálásokról rántják le a leplet. Révay a magyar pártokra leadott szavazatok alapján bizonyítja, hogy Kassán a „kormányozható“ cseh népszámlálás mesterségesen szorította le a magyarság arányszámát 20 százalék alá. Kassa megszállás alatti nemzetiségi viszonyait mi sem jellemzi jobban, mint az a tény, hogy a városi képviselőtestület 48 választott tagja közül 24, tehát 50 százalék volt magyar nemzetiségű. Kassa és vidéke semmiképpen sem számítható a szlovák etnikumhoz. Kassával csupán vegyes és nem zárt szlovák terület tért vissza magyar fennhatóság alá. A szlovák sérelmekre és érvekre Révay tömör választ ad: Kassa zsidók nélkül számított magyarsága eléri a kétszeresét a Kassával együtt visszacsatolt 26 szlovák község' összlakosságának! (Kassán 1938-ban 34.358 keresztény magyart számláltak, míg a Kassa-kömyéki 26 szlovák község összlakossága 17.711 lélek.)

A Nagysurány és Kassa között fekvő területeken a 84 százalékos magyar többségű Lévára, a 79 százalékos magyar többségű Rimaszombatra és a 91 százalékos magyar többségű Rozsnyóra vonatkozó Varsik-féle szlovák igényeket könnyű volt megcáfolni. Más a helyzet Jolsvánál. A városka lakosságának legnagyobb része ugyanis szlovák származású. Az 1880. évi rendszeres népszámlálásokat megelőző források (Lexicon, Korabinsky, Fényes, Czoemig, Pesty) szlováknak mondják. De magyarosodásra való hajlama már a régebbi időkben eredhet, mert 1880-ban 41 százalék magyart számláltak. 1910-ben már a lakosság 80 százaléka magyar. Ez a nagy magyar többség a cseh népszámlálások alatt rohamosan visszafejlődött. 1919-ben még 32, 1921-ben 18, 1930-ban már csak 7 százalék magyart számláltak. De a városka kétnyelvűsége továbbra is fennmaradt és Bécsben az 1910-es adatok alapján döntöttek sorsa fölött.

Külön lapra tartozik végül a Szobránc-vidéki keleti tótság ügye. Révay István helyesen állapítja meg, hogy az Ungvártól a Kárpátok gerincéig futó határszakasz nem a magyar-szlovák, hanem a ruszin-szlovák viszonylat kérdése. A Szlovákia és Kárpátalja közötti határ már a csehszlovák időkben is állandó vita tárgyát képezte. A ruszinok a kárpátaljai tartomány nyugati határainak kiterjesztését követelték, mert jogos érvelésük szerint Kelet-Szlovákia jelentős részét ruszinok lakják. Amikor a Kárpátalja visszakerült Magyarországhoz, a ruszin-szlovák közigazgatási határt mint országhatárt gazdasági, közlekedési és földrajzi okokból nem lehetett megtartani. A határkiigazítást — amit megelőzött az emlékezetes márciusi fegyveres incidens — az 1938. április 4-én Budapesten megkötött magyar-szlovák határegyezmény (ahogy Varsik nevezi „Zwangs-Übereinkommen“) hajtotta végre. Ha ezt a határszakaszt jogosan és indokoltan a szlovák-ruszin viszonylat kérdésének tekintjük, megállapíthatjuk azt is, hogy a mai Kelet-Szlovákiában még mindig aránytalanul több ruszin lakik, mint amennyi szlovák van Kárpátalján. S bár a szlovákok újabban szívesen játsszák ki magukat az összes ruszinok hivatlan patrónusának, kicsit hasonlóan ahhoz, ahogy a csehek 1918. után az ukránokat pártfogolták, a Magyar Királyság mégis csak több joggal tekintheti magát a „gens fidelissima“ történelmileg elhivatott állami védelmezőjének.

Csak futólag foglalkozhattunk Révay István könyvével és csak részleteket ismertethettünk abból az óriási anyagból, amit ez a demográfiai tanulmány felölel. Révay dolgozatából önként adódik a következtetés, hogy

a bécsi döntés a körülményekhez képest helyesen vonta meg a magyar-szlovák néprajzi határt. Maga Révay írja: szeretné meggyőzni a szlovákokat arról, hogy a bécsi döntéssel csakis olyan szlovák nyelvterületi töredékek kerültek át a magyar oldalra, amelyek elválaszthatatlanok a magyar etnikumtól és amelyeknek megközelítő pontosságú ellentételei megtalálhatók a mai Szlovákiában. Nagyon hasznos és időszerű volna, ha szakembereink a megnagyobbodott Magyarország többi új határait is hasonló művekben dolgoznák fel. Hiszen új határainkon túl nemcsak Szlovákiában élnek ma Varsík Branislávok. Nem lenne haszontalan dolog, ha demográfusaink Révay után más irányban is kimutatnák, melyek azok a területek, amelyekre a magyarság a néprajzi elvek alapján feltétlenül igényt tarthat. Ez függetlenül történhet azon hagyományos nemzeti meggyőződésünktől, hogy a Kárpátmedencében nem a merev nemzetiségi elhatárolás, hanem csak a szoros nemzetiségi együttműködés állíthatja helyre a természetes békét. Azt a békét, amelyet a Varsík könyvében idézett Korabinsky Johann Matthias 1786-ban megjelent művében, Sátoraljaújhelyről írva, ezekkel a szavakkal jellemez: „Gegenwärtig wird der Ort von allerley Nationen und Glaubensgenossen bewohnt, welche zusammen in Eintracht und Friede leben⁴⁴ Varsík ezt a mondatot az „allerley Nationen“ kedvéért idézte, hogy bebizonyíthassa: lám, Sátoraljaújhelyig ért le valamikor a szlovák nyelvhatár! De magyar hitünk szerint a jobb kor mégis csak akkor virrad a Kárpátmedencére, amikor majd az „allerley Nationen⁴⁴ helyett az „Eintracht und Friede⁴⁴ — a béke és egyetértés — szavai aratnak az ilyen régi német mondatoknak sikert és elismerést.

BORSODY ISTVÁN